

TARUPETTAI

KARULA RAHVUSPARGI INFOLEHT NR.60 KEVAD 2015

KARULA RISTIPUIEST

Kadunukese ärsaatmisel puu sisse risti lõikamine om perädü vana komme. Umal aol oll seo komme tuntu üle kõge Eesti, sammamuudu Lätin ja Soomen. Egält puult muialt om komme är kaonu, a Eesti kagunukan viil täämbädse pääväni alale. Ristilõikamist seletedäs katte muudu. Üts om tuu, et ristipuu om hengepuu – taha jääs elämä kadunukese heng. Tõne selletüs om sääne, et puu sisse lõigatu rist ei lase surnul kodu kävvü – taast ristist ei päse tä inämb edesi. Ma esi ole noorest pääst ristilõikamist nännü Põlva lähiksel, kost mu esä peri om.

Viil sügüse kirot tunnet ristipuie uurja Kõivupuud Marju Tarupedäjän – „Küll aga paistus Vanal Võromaal silmä, et Karula kihlkund ja Rõugõ kihlkunnan Plaani omma sääntse kandi, kos matidsõl risti lõikamise kommõ paistus ollõv võõras...“. Ka mul hindäl oll kimmäs tiidmine, et Karulan ristilõikamise kommet ei ole, tuud olli mulle ütelnü ka mitme hää naabrimehe. Seovõrd suuremb oll sis imehtämine, ku minevaasta jõuluriidi Saaron Kalevi ärsaatmisel rist Saarljärve veeren pedäjä sisse lõigati.

Lepsemi Saaron Erikaga kokku, et tä näütäs meile viil tõisi ristipuu kotussit. Tahasamma Saarljärve viirde oll säitsmekümnendil aastil lõigatu rist ka Eerika sõtsele Marile. Eerika lõüdse õige kõo küll üles, a risti es ole inämb nätä. Priidu talust ärsaatmisel olli rist lõigatu Eerika imäle ja esäle. Esä Jaani rist kuuse seen om alale ja häste nätä, imä ristilõikamise kotusse pääl om vana mõts joba ammu maha võetu. Viil üts kotus om Sora lähiksel suuretii veeren, õkvalt Sora tiitsa vastan tõsel puul tiid. Taad Sora tiid piten sõitseva umal aol Ähijärve matusserongi Lüllemäele. Mi lõüdsemi kats vanna pedäjät, üts üte, tõne kate ristiga.

Sis tull viil miilde, et Tomson Pille mälehtäs ristilõikamist Künimõtsa peremehe Kuldpere Kolja matussil katsakümnendide aastide lõpul. Küsse Kulli Kalevi käest üle ja tä kinnüt, et Künimõtsa aida lähiksel oll kuus, kon oll

Saaron Eerika ja Kama Kaido. Foto: L. Freiberg

vähembält kats risti. Põra om seo kuus joba maha är sadanu. Ja ku mi kõnelsimi rahvuspargi keskusen perändkultuuri kuunolekil seod ristipuie juttu, sis üteln Urbaniku Mati, et Saarljärve bussipiätüse man om ka üts ristiga pettäi.

Kõik tuu kokko tähendäs, et hoobis tundmada ja võõras ristilõikamise komme mi nukana ei ole. Arvada, et asi om olnu tuntu ja pruukmisen mõnen perren ja tõsen jälleki ei ole. **Ku kiäki tiid viil määnestki tarkust Karula ristipuie kotsile, sis võinu kõlista mulle (528 8814) vai Laanemetsa Liinale (5698 7103).**

Kaido Kama

RIIGIMAADE MÜÜMISEST KARULA RAHVUSPARGIS

Karula rahvuspargi keskkonnahariduse spetsialisti Helen Kivisilla küsimustele vastab Merje Krinal, Maa-ameti Kinnisvara haldamise osakonna juhataja.

Kui palju riigimaid on müüdud Karula rahvuspargis viimase 5 aasta jooksul?

Viimase viie aasta jooksul on Maa-amet enampakkumisel müünud 3 kinnisasja, mis asusid Karula Rahvuspargi territooriumil. Need kinnisasjad olid Karula vallas Rebasemõisa külas asuv Põllu kinnisasi (katastritunnus 28902:003:0038) ning Antsla vallas Mähkli külas asuvad Väike-Mäe kinnisasi (katastritunnus 14303:001:0129) ja Tõrumäe kinnisasi (katastritunnus 14303:001:0128). Nimetatud kinnisasjadest kahe esimese kinnisasja ostjaks olid ettevõtted (OÜ Metsagrupp ja OÜ Kaarnas) ja kolmanda ostis eraisik.

Kui palju neist maadest on läinud RMK-le, kui palju eraisikute või erinevate firmade kätte?

Karula rahvuspargi territooriumil asub 159 riigile kuuluvat kinnisasja. Neist 77 kinnisasja kogupindalaga 3537 hektarit on Keskkonnaministeriumi otsusega antud RMK valdusesse, kes on nende kinnisasjade valitsemiseks volitatud asutus. Nendest maaüksustest omakorda neliteist kinnisasja (kogupindalaga 501 ha) on riik omandanud eraomanikelt kaitstavat loodusobjekti sisaldava maana, ülejäänud 63 kinnisasja on läinud RMK valdusesse kohe maa riigi omandisse jätmisel.

Kust tuleb otsus, milliseid riigimaid ja millal veel kavatakse müüa?

Otsuse selle kohta, millised riigile kuuluvad ja Keskkonnaministeriumi valitsemisel olevad kinnisasjad müüakse eraomandisse, teeb keskkonnaminister. Millal konkreetselt veel mõni

Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni selgitab:

Viimasel Karula RP koostöökogu koosolekul kerkis üles teema, mis puudutab maareservina riigi omandisse jäetud maaüksuste müüki. Maareservina riigi omandisse jäetud maaüksuste müüki korraldab Maa-amet. Enne müügi korraldamist küsitakse riigiametilt (näiteks ka Muinsuskaitseametist) arvamust, kas maaüksust võiks müüa või mitte. Keskkonnaametilt küsitakse infot kõigi maatulundusmaa sihtotstarbega maaüksuste puhul ning maaüksuste puhul, millel on looduskaitse kitsendused (kaitseala või kaitsealused liigid). Müüki korraldatakse vastavalt riigivaraseadusele ja keskkonnaministri

Karula rahvuspargi territooriumil paiknev maaüksus müüki võiks minna, on väga raske ennustada. Kindlasti ei korralda Maa-amet eraldi enampakkumisi looduskaitsealadel paiknevate kinnistute müümiseks. Maa-amet valib kinnisasju müügiks keskkonnaministeriumiga kooskõlastatud kriteeriumide järgi. Juhul, kui müügiavalikusse satub mõni kaitstav loodusobjekti sisaldav kinnisasi, siis küsib Maa-amet müügi ettevalmistamise käigus Keskkonnaameti arvamust. Müüki lähevad vaid need maaüksused, mille osas Keskkonnaamet leiab, et looduskaitse piirangud ei takista selle maa eraomandisse võõrandamist. 2015. aastal müüki kavandatud maaüksustest ei paikne mitte ükski Karula rahvuspargi territooriumil.

Kas ja kust võiksid rahvuspargi elanikud saada infot, milliseid Karula RP territooriumile jäävaid riigimaid kavatakse müüki panna?

Riigile kuuluvate maaüksuste müümise teated avaldatakse alati veebiväljaandes „Ametlikud Teadaanded“. Samuti avaldatakse müügiteated alati vähemalt ühes üleriigilises ajalehes. Maa-ameti korraldatavate enampakkumiste teated avaldatakse alati ka Maa-ameti kodulehel ja maatulundusmaade esmakordse müügi puhul tavaliselt ka „Maalehes“. Lisaks edastame müügiteated avaldamise ajal vastava ka info kohalikele omavalitsustele, kelle territooriumil müüdavad maaüksused paiknevad. Müügiinfo saamiseks on alati võimalik pöörduda ka Maa-ameti kinnisvara valitsemise büroo poole kontakttelefonidel, mis on avaldatud müügiteadete juures.

looduskaitse juhtivspetsialist Eleri Laidma

poolt 28.04.2010 väljastatud määrusele nr 14 "Keskkonnaministeriumi valitsemisel oleva kinnisvara kasutamiseks andmise ja võõrandamise kord".

Koosolekul tekkis küsimus, kas müügiinfo võiks Keskkonnaametilt rahvuspargi kogukonda jõuda enne, kui see läheb avalikuks.

Maa-ametist öeldi, et infot küsitakse, kuid seda, millal konkreetne maaüksus tegelikult müüki läheb, on raske prognoosida. Kõige lihtsam on jälgida Maa-ameti kodulehekülge ja „Ametlikke Teadaandeid“. Üheks võimaluseks on teha ka kogukonnasisest koostööd – müüki mineva maa

piirinaabreid teavitatakse ning kogukonna sees on võimalus infot näiteks MTÜ Karula Hoiu Ühingu meililisti kaudu levitada.

Maa-ametis tegeleb selle valdkonnaga Kinnisvara valitsemise büroo peaspetsialist Eveli Kask, kes on meeleldi nõus tekkivatele küsimustele vastama. Tema kontaktid on: tel: 665 0798, e-post: Eveli.Kask@maaamet.ee

Kas riigimaade müümine mõjutab rahvusparki kaitse-eesmärkide täitmist?

Hoolimata maa omandi kuuluvusest, kehtivad looduskaitse piirangud ühtemoodi nii riigi omandis olevatele maadele, juriidilistest isikutest omanikele kui eraomanikele. Seega ei tohiks maa kuuluvus kaitse-eesmärkide täitmist mõjutada.

JAHI PIDAMISEST KARULA RAHVUSPARGIS

Ilmselt olete teiegi kuulnud Aafrika seakatkest, mis on levinud ka Võrumaale. Tegemist on ohtliku viirushaigusega nii metssigadele kui ka kodusigadele. Hetkel kehtivad Karula rahvusparkis ja juba paljudel jahialadel Eestis vastavalt Keskkonnaameti peadirektori käskkirjale 30.09.2014 nr 1-4.1/14/438 ja käskkirja muudatusele 15.12.2014 nr1-4.1/14/522 jahipiirangud. Nimetatud käskkiri sätestab kokkuvõtvalt järgmist: kuna metssiga on oma olemuselt karjaloom ja piisava sööda olemasolul küllaltki paikne, siis on otstarbekas jätkata tema söötmist ja küttemist peibutus-, varitsus- või hiilimisjahina. Aju- ja koerajaht kõikidele ulukitele on otstarbekas katkualal keelustada, et mitte metssigu ajada liikvele. Algselt oli keelatud igasugune ajujaht ja koerajaht kõikidele ulukitele, kuid viimase parandusega on siiski lubatud koera kasutamine koprajahil.

Jahimehed ja koerad jahihoos. Noor jahimees Kaur ja veidi vanem Eduard ning noored koerad Frits ja Rammi, kumbki koer pole veel aastatki vana. Rihma otsas lonkimine on jube tüütu. Foto: R. Drenkhan

See määrus tähendab seda, et kogu meie jahialal on ajujaht keelatud. Väljaspool rahvusparki on lubatud metssigade peibutamine lisaöödaga ja seal on võimalik ka pukijaht. Rahvusparkis ei ole lisaöödaga peibutamine lubatud, seega on sigade kütmine seadust järgides äärmiselt keeruline, kui mitte lausa võimatu. Metssiga on teatavasti videvikuloom, seega valgel ajal varitseda pole võimalik. Teatavasti talvisel ajal on valget aega õige napilt ning kunstlikke valgusallikaid ei tohi kasutada. Aju- ja koerajahi keeld hirmutab jahimehi ning paljudel pole enam jahihuvigi, sest kes see ikka tahab keskkonnainspektsiooniga vaielda.

Kuidas siis sigade arvukust mõistlikul viisil reguleerida, on jäänud jahimeestele arusaamatuks. Määruse koostajate üheks eelduseks on see, et sead surevad katku ja probleem ongi lahendatud. Aga mis siis saab, kui ei sure? Siis on kahjustused põldudele ilmselt suuremad kui mullu! Rahvusparki Võrumaa territooriumilt pole seni leitud ühtki katkus metssiga. Eks näis, mida aeg toob.

Oleme esitanud pöördumise Keskkonnaametile ning teinud järgmise ettepaneku: efektiivseim jahiviis sigade küttemisel on olnud aju- ja koerajaht. Meie ettepanek on lubada seajahti vähemalt väikeste jahikoertega (s.o taks ja terjer) ning vaikset ajujahti maksimaalselt viie ajajaga. Meie kogemused kinnitavad, et nimetatud meetodil ei põgene sead tavaliselt kaugemale kui 1 km ja tihti mitte sedagi. Ajajaid pole meil ka metsas tavaliselt enam kui viis. No, ja mis jaht see üleüldse ilma koerata on - sama, mis laul ilma viisita! Kui koerahimu pole, ei tule siga metsast väljagi. Kui aus olla, siis on raske näha seoseid katku leviku ning aju- ja koerajahi vahel, sest keelust olenemata on katk ikkagi põhja suunas edasi liikunud. Kokkuvõtvalt loodame ametnike mõistlikele otsustele läbikaalumata keelde mitte kehtestada.

Rein Drenkhan
Jahiühistu ELK jahimees

MIS ON ARHEOLOOGILINE KULTUURKIHT JA MIKS SEDA PEAKS KAITSMA?

Rahvuspargiga seoses on palju kirjutatud näiteks looduse, pärandi või taluarhitektuuri kaitsmisest, kuid vähem räägitakse kultuurikihi kaitsmisest. Enamik inimesi ehk ei teagi, mis on kultuurkiht, kuigi tavaliselt asub see otse nende jalge all.

Nii tänapäeva kui ka mineviku inimeste tegevusest jääb maha kultuurkiht. Tegemist on pinnase kihiga, mis on otseselt mõjutatud inimese tegevusest (asulakohad, kalmed, peitleiud jne). Enamasti räägitakse kultuurikihist just seoses nende paikadega, kus inimesed minevikus elasid. Tänapäeval võib vanade asulakohtade kultuurikihti silmata näiteks küntud põldudel, kus tumedas mullas leiduvad mõned potikillud, põlenud kivid, loomaluud jm. Nüüdisaegset kultuurikihti iseloomustavad aga hoopis klaaskillud, konservikarbid, plastikpudelid ehk see, mida üldiselt nimetatakse prahiks. Arheoloogidele on nn muistne praht väga oluline, sest see on enamasti ainuke informatsiooniallikas, mis mineviku inimestest on tänapäevaks järele jäänud. Tavaliselt leiavad arheoloogid kultuurikihist just potikilde, mille puhul saab täpsemalt või vähem täpsemalt määratleda, mis ajal inimesed seal elasid ja potte lõhkusid. Kiviaja, millal keraamikat veel ei tuntud, asulakohtadele on omased tulekivikillud, mis jäid maha tulekivist esemete töötusel. Loomulikult oli mineviku inimestel palju rohkem esemeid kui ainult savist nõud, kuid kahjuks hävib orgaaniline materjal (näiteks puit, riie) tavatingimustes kiiresti. Metallesemeid võidi aga ümber sulatada või töödelda. Õnneks kasutati minevikus savinõusid, mis on kergesti purunevad, kuid mille tükid säilivad pinnases hästi. Kultuurkiht on mineviku uurijate jaoks väga oluline (eeskätt arheoloogidele). Enamasti arheoloogid lihtsalt registreerivad kultuurikihi asukohta ja korjavad avatud pinnasest leide. Harvadel juhtudel korraldatakse ka arheoloogilised kaevamised. Arheoloogiliste kaevamiste käigus eemaldatakse tavaliselt pinnast õhukeste kihtide kaupa, dokumenteeritakse ja mõõdistatakse põhjalikult leidude asukohad ja pinnase iseloom. Võimalik on teha ka erinevaid analüüse, näiteks õietolmu proovid annavad teavet muistseid inimesi ümbritsevate taimede kohta. Kuna arheoloogilised kaevamised hävitavad kultuurikihi, siis ei ole tark neid ilma olulise põhjusega korraldada. Võimalik, et tuleviku teadlastel on palju paremad meetodid kultuurikihi uurimiseks kui meil ja seega on

oluline, et enamus kultuurikihist säiliks puutumatult edasi.

Kui palju on võimalik kultuurikihist informatsiooni saada sõltub sellest, kas olulised pinnasekihid on olnud pärast ladestumist puutumatud või on neid hiljem segatud. Tavaliselt on vanade külade ja majade asukohad põllumaaks küntud ning nende kultuurikihti sadade aastate jooksul korralikult segatud. Küll on aga võimalik, et sügavamal paiknevas kultuurikihis on arheoloogilised leiud jäänud oma algmesse asupaika. Arheoloogiliste väljakaevamiste käigus võib sel juhul leida majade asemeid või muud, mis kõneleb meile palju rohkem inimeste kunagisest elust. Karula künklikel põldudel on pinnas ajajooksul kõrgematelt kohtadelt madalamale vajunud ja seega võib mõnes kohas arheoloogiline kultuurkiht olla paksu pinnasekihi all, teises paigas aga avaneda otse põllumulla peal.

Üllatuslikult leidus Mähkli külas mudakonnale kaevatud tiigis kultuurkiht. Näib, et keskaja inimesed elasid endisaegsele veekogule üsna lähedal ja lombi põhja sattus suuri savinõukilde.

Fotod: P.Kama

Kahjuks on tehnoloogiline areng üha enam ohustamas ka niisuguseid mineviku inimestest järele jäänud pinnasekihte, mis on olnud sajandeid puutumata. Suurimad ohud kultuur-

kihile olid uudismaade kasutuselevõtt ja kolhoosiaegne maaparandus. Õnneks oli suurem osa rahvuspargi lagedatest aladest karjatatavad ja seega pääsesid need suuremast maaparandusest. Loomulikult tingis ka sügavkünni kasutuselevõtt (kündmise sügavus kuni ~40 cm) nõukogude ajal paljude allpool paiknevate kultuurkihtide segi keeramise. Kuid ka tänapäevased maastiku ümberkorraldused võivad kultuurkihti hävitada. Näiteks vana taluõue tasandamisel võidakse hävitada sealne kultuurkiht, mis muidu võiks palju kõnelda just selle talu kaugemast ajaloost. Vanad taluõued võivad olla paigad, kus on sajandeid elatud ja kus põllupidamine pole seni kultuurkihti rikkunud. Ka põllukivide koristus, rasketehnika kasutamine, teede rajamine jms tegevus võib röövida võimaluse teada saada, mis juhtus selles kohas näiteks tuhat aastat tagasi. Loomulikult on paratamatu, et mineviku pinnase-

kihte mõnevõrra segatakse, kuid loodetavasti säilib koos muu Karula mitmekesisusega ka see oluline teave, mis on salvestatud tuhandete inimtegevuse aastate jooksul siinsetesse muldadesse.

Kui juhtute leidma midagi, mis võiks viidata arheoloogilisele leiule või kultuurkihile, siis võib mulle kirjutada aadressil:

pikne.kama@gmail.com.

Pikne Kama

Tartu Ülikooli arheoloogia doktorant

NB! Kevadise Tarupettäiga on kaasas uus Karula kihelkonna arheoloogiat tutvustav voldik. Voldik on välja antud Tartu Ülikooli projekti Est-Lat-Rus projekt „Arheoloogia, võim ja ühiskond“ raames. Voldiku esimene pool tutvustab üldiselt arheoloogiat ja selle mõisteid. Voldiku teine osa kirjeldab ülevaatliselt Karula erinevaid muistiseid.

MILLEKS MEILE KULTUURIPÄRANDI TÖÖGRUPP?

Karula rahvuspargis on palju kohalikke, kellel on erinevad huvid ning tegevusalad. Paar korda aastas kogunevad aktiivsemad kogukonnaliikmed koosolekutele. Huvigruppide esindajatest on moodustatud koostöökogu ning lisaks toimuvad kohalike MTÜ-de ja teiste organisatsioonide kokkusaamised. Tundub, et arutamist, koos istumist ja käimist on juba piisavalt. Siiski said 28.jaanuaril kokku siinse kultuuripärandiga seotud ja sellest huvitavad kohalikud ning ametnikud. Meeldiv oli näha, et paljud olid kohale tulnud ning kõigil oli ka midagi aruteludesse lisada või jagada täiendavat teavet piirkonnas toimuva kohta. Kultuuripärand on Karulas olulisel kohal ning minu eesmärk on, et siinsed traditsioonid ja kultuuripärand säiliks. Kohalikest aktiivsetest ja kultuuripärandit väärtustavatest elanikest koosnev töögrupp toetab kultuuripärandi säilimist ning annab võimaluse kaasa rääkida ning aidata

kultuuripärandiga seotud tegevuste planeerimises ja elluviimises, nii Keskkonnaametis kui ka teistes organisatsioonides. Koos sünnivad mõtted ja otsused, mis on laiemale ringile meelepärasemad ja olulisemad ning mina püüan Keskkonnaameti poolt neid häid mõtteid teostada niipalju, kui võimalik. Järgmine kokkusaamine on 23.aprillil Jüripäeva mõttetalgute raames, kus ühe asjana paneme kirja 2016-2017 aasta kultuuripärandi õppepäevade (käsitöö, ehitus jms) ettepanekud ja traditsioonilised üritused, mille läbiviimiseks toetust küsida. Kultuuripärandi töögrupi kokkusaamise protokollid saate lugeda rahvuspargi keskusest või kodulehele www.karularahvuspark.ee kohalikele mõeldud protokollide ja infomaterjalide alt.

Liina Laanemets

Keskkonnaameti kultuuripärandi spetsialist

RMK LOODUSHOIUOSAKONNA TEGEMISTEST KARULA RAHVUSPARGIS 2015.AASTAL

Sellel aastal alustame Euroopa Liidu struktuuritoetuse meetme „Kaitsealuste liikide ja elupaikade säilitamine ning taastamine“ tegevuse „Kaitsealade külastuskorralduse infrastruktuuri rekonstrueerimine“ kaudu erinevate rahvuspargi objektide

rekonstrueerimistöde projekteerimisega. Planeeritavad ehitustegevused jäävad järgneva tegevuse aastatele. Rekonstrueerimistööd on plaanitud Rebäse maastikurajale, Karula pikale jalgsimatkarajale, Laste loodusrajale, Ähijärve teerajale ja Karula pikale jalgrattarajale. Selle

projekti taotluses on sees ka mõlemad Karula rahvuspargi vaatetornid. Projekti lõpptähtaeg on 2020. aasta.

Lisaks plaanipärasele olemasolevate objektide hooldusele on käesoleval aastal kavas rahvuspargis läbi viia külastajauuring, mis toimus viimati aastal 2010. Külastajauuringu käigus küsitletakse hooaja vältel ankeedi alusel rahvuspargi erinevate objektide külastajaid. Külastajauuringu analüüsi tulemusena saame teada rahvuspargi keskmise külastaja profiili,

vajadused ja liikumissuunad. Seeläbi saame oma tegevust paremini planeerida.

Vajame suvekuudeks Ähijärve keskuse infopunkti nädalavahetusteks ja puhkuste ajaks töötajat. Täpsemat infot saab aadressil: karula.teabepunkt@rmk.ee.

Tarmo Denks
RMK loodushoiuosakonna Lõuna-Eesti piirkonna juhataja

KODUSEID KIVE JA PUID MÕÖTES

Maaülikooli loodusteaduste kooli seekordne õppeaasta Lüllemäe Põhikoolis sai lõpupärja kaela Tartu Tähetorni külastusega tänavu 7. veebruaril. Käisime lastega planetaariumis, sõime kringlit ja mis ka tähtis – õpilased said kätte diplomid.

Tänavu lõpetas kursuse „Õpime loodust märkama ja kirjeldama“ 20 õpilast (eelmisel aastal 17). Paljud õpilased olid õpetajatele eelmisest aastast juba tuttavad ja kindlasti oli neil lastel ka ülesandeid kergem täita. See paistis silma ka tulemustest. Kiitusega lõpetasid: Õie Meriste ja Lee Õunapuu 1. klassist, Aale Kuks 2. klassist, Endel Meriste ja Karl Peegel 3. klassist ning Uku Freiberg, Hava Kuks ja Piia Mari Lepp 5. klassist.

Sel õppeaastal pidid lapsed kirjeldama üht kodukandi puud ja üht kodukandi kivi, kirjeldama kodulooma (näiteks lamba või koera) käitumist ning määrama Orioni (Koot ja Reha) tähtkuju abil valgusreostust. Viimase ülesande täitmine oli raskendatud, sest pilvituid öötaevaid nappis. Koos oma bioloogiaõpetaja Rolf Saarnaga jõudsid lapsed kursuse raames sel aastal ekskursioonidele Urvaste puuhiiglaste juurde, kodukandi rändrahnu vaatama ja Tartumaale Märja katselauda.

Lüllemäe õpilaste kõige õnnestunud uurimused on üleval ka Maaülikooli kodulehel. Professor Anne Luik, Eesti mahepõllumajanduse eestvedaja, kiitis kooli korraldajatele, et Lüllemäe laste tööd on sageli sisukamad ja looduslähedasemadki, kui looduskoolis õppivate gümnaasiumiõpilaste omad. Järgmisel aastal on plaanis loodusteaduste kooliga Lüllemäel jätkata.

Maaülikooli loodusteaduste kool tegutseb Eesti Maaülikooli egidi all juba varsti kümme aastat.

Looduskooli õpilased tähetornis uudistamas.

Foto: Aale Kuks (2.klass)

Tarkust jagatakse põhiliselt gümnaasistidele Tartumaalt ja mujalt Lõuna-Eestist. Tarmukad Lüllemäe kooli lapsevanemad võtsid loodusteaduste kooliga ühendust 2013. aastal. Nii sündis koostöö Lüllemäe põhikooli ja maaülikooli loodusteaduste kooli vahel.

Maaülikooli loodusteaduste kooli korraldavad Eha Järv, Kristel kirsimäe ja Juhani Püttsepp. Loodusteaduste kooli toetab Keskkonna- investeringute Keskus.

Kristel Kirsimäe ja Juhani Püttsepp

KIVI KIRJELDAMINE

Minu poolt kirjeldatav kivi asub Valgamaal Karula vallas Valtina külas Kärna-Ferdi talu läheduses Kadajamäe kõrval lohus. Selle ümbrus on üpriski võsastunud ja seega oli raske kivi mööta ja pildistada. Mets, kus kivi asub, ei ole tegelikult eriti raskesti läbitav. Ka kivi leidmine pole raske. Piisab, kui sa tead enam-vähem, kus see asub ja mida otsida. Mööda teed on Lüllemäelt sinna Maaameti Kaardirakenduse andmetel umbes 4,2 km, aga linnulennult vaid 3 km.

Siin on ka foto minust koos kiviga. Foto on tehtud kivi idaküljest ja kahjuks kogu kivi pildile ei mahtunud.

Marianne kirjeldas esimesena ilmselt Valgamaa suuruselt teise rändrahnna, mida on tänaseks uurimas käinud ka Tartu Ülikooli teadlased.

Foto: Maret Hannus

Kivi on tegelikult päris suur. Kõrguseks sai mõõdetud umbes kolm meetrit ja ümbermõõt oli ligikaudu viisteist meetrit. Pikkus oli peaaegu viis meetrit ja laius veidi üle kolme meetri. Ümbermõõtu ma maapinnalt mööta ei saanud,

möötsin umbes 1,5 meetri kõrguselt maapinnast. Ma uurisin kivi ja arvan, et see koosneb graniidist. Mineraalid on hallid ja roosad. Mõni kristall on isegi kuni viie sentimeetrine, kuid enamjaolt on kristallid siiski väikesed. Kivi kuskilt pudenevat ei paistnud, aga kivist oli lahti murdunud suhteliselt suur tükk (osaliselt fotol näha) ja aastatega see libiseb järjest allapoole. Lisaks on kivil üks jõnks/sälk (fotol minu pea juures), selle tekkepõhjust ei tea.

Kivi peal kasvab sammalt, lehtsammalt ja ka vaarikaid. Võimalik, et seal kasvab veel midagi ja ma lihtsalt ei pannud tähele. Kivi ümbruses metsas käies võib tähele panna veel mõningaid sarnaseid, aga väiksemaid kive. Selliseid, mille kõrgus jääb meetri ja ümbermõõt kolme meetri piiridesse. Üks neist kividest oli vist ka ohvrikivi. Ma oletan seda sellest, et kivi sisse oli taotud/uuristatud lohk, kuhu saaks anda viia. Kivi nime kohta ma ei tea. Ma küsisin oma 85- ja 62-aastaselt naabritel, kes kogu oma elu siin on elanud. Ka nemad ei teadnud. Ka mälestusi neil seoses selle kiviga ei olnud, legendidest või juttudest rääkimata. Kui ausalt öelda, siis on mul kahju, et kivil nime ega sellega seotud legende pole. Nime järgi oleks kindlasti midagi rohkemat kivi kohta leidnud ja legendid lihtsalt huvitavad mind. Ehk kunagi selgub selle kivi kohta midagi täpsemat.

Ja nüüd siis muinasjutt. Ma ei hakanud midagi väga erilist ega keerukat välja mõtlema, sest loovad ülesanded ei ole just mu lemmikud. See muinasjutt ei ole muinasjutt, ma nimetaks seda pigem muistendiks. Loodan, et meeldib!

Kalevipoja puuraiumine

Kalevipoeg olevat kord metsas puid raiunud. Puid oli palju ja Kalevipoeg töötas hommikust õhtuni. Ühel õhtul, kui oli juba hämar ja Kalevipoeg oli väsinud, lõi ta kogemata puupaku asemel vastu kivi. Kivist tuli tükk lahti. Kalevipoeg ehmus ja otsustas, et edaspidi raiub ta puid mujal. Sellest ajast ongi kivi küljes üks lahtine tükk.

Marianne Hannus
Lüllemäe Põhikool

Näile, kiä tahtva hindäle suursärki valmista, om tulõman suursärki valmistamisõ kursus!

Suursärk om villanõ pidolinõ päälisrõivas, midä saa kanda aasta läbi. Suursärk om kõgõ päälmine rõivas – suvõl suvitsõ rõiva pääl, talvõl eski kaska pääl. Timäga saa olla nii tarõn ku välän. Suursärk passis rahvarõiva mano, a om ka hindäette moodurõivas. Seod rõivast võiva kanda nii mehe ku naasõ.

Kursuse juhendaja om Carmen Küngas, kiä egapäävätselt tegeles rahvarõivide valmistamisega. Kursusõl omma loengu suursärki aoluust ja kandmisõst ja praktilidsõ opipäävä - lõikõ tegemine vastavalt kandjalõ, vällä lõikaminõ, umblõminõ ja ilostaminõ. Kokko toimus säitse opipäivä (aprill – oktoobri), mille jooksul valmistasõ kursusõst osavõtja hindäle suursärki. Kursus om massulda, a särki materjaali piät egäüts hindäle esi otsma.

Kotus: Karula rahvuspargi keskus Ähijärvel

Edimäne kokkosaamine: puulpäiv, 18. aprill, kell 11.00-14.00

Kõrraldaja: MTÜ Karula Hoitmisõ Ütisüs, tugõ Rahvakultuuri Keskuse Vana Võromaa kultuuriprogramm.

Registriirmine: Lilian Freiberg, tel. 5172646, lilian@karula.com

28.aprillil algusega kell 15.00 toimub Karula rahvuspargi koostöökogu koosolek rahvuspargi Ähijärve keskus. Kõik huvilised on oodatud kuulama ja kaasa rääkima. Täpsemad teemad alles selguvad. Kui sul on küsimusi või probleeme, millele võiks koostöökogu lahenduse leida, siis anna sellest teada mõnele koostöökogu liikmele või Liina Laanemetsale e-postil: liina.laanemets@keskkonnaamet.ee, mob: 56987103.

23.aprillil 2015 oodatakse kõiki Jüripäeva mõttetalgutele Kaikamäe seltsimajja. Arutame tekkinud küsimuste ja ideede üle. Mõttetalgu teemasid võib igaüks välja pakkuda, kuid need peaksid puudutama ka Karula rahvuspargi kogukonda. Kuna Jüripäev ehk maausuliste karjalaskepäev on püha, siis ei tohiks sellel päeval suuremaid töid ette võtta. Seetõttu saame hoopis kokku, et häid mõtteid ja sõnu vahetada. Ettepanekud mõttetalgu teemade kohta saata Liinale Laanemetsale, e-post: liina.laanemets@keskkonnaamet.ee, mob: 56987103.

11.juulil 2015 toimub traditsiooniline käsitööpäev ja simman Karula rahvuspargi keskus juures. Päeval kogume teadmisi ja oskusi laastukorvi valmistamise kohta ning õhtul saame Ähijärve ääres head muusikat ja seltskonda nautida. Täiendav teave tuleb koos kevadega.

TARUPETTÄI

KARULA RAHVUSPARGI INFOLEHT

Täname kõiki autoreid ja kaasamõtlejaid!

Infoleht ootab avaldamiseks artikleid/arvamusi/meenutusi kohalikel elanikel. Kirjatükid palume saata e-kirjaga Tiia.Trolla@keskkonnaamet.ee või paberil Ähijärve külastuskeskusesse.

Tarupettäi koostajad: Tiia Trolla, Olivia Till, Põim Kama
Toimetaja: Põim Kama
Küljendaja: Olivia Till
Trükkija: Ecoprint AS
Karula rahvuspargi infoleht "Tarupettäi" on trükitud keskkonnasertifikaatidega trükipaberile looduslike vaikude ja õlide baasil valmistatud trükivärvidega.

RMK Karula teabepunkt on 16.sept. kuni 14.mai avatud K-R 10-16.
Külastuskeskus on avatud E-R 9-17.

Address: Ähijärve küla, Antsla vald, 66420 Võrumaa

Telefon: 782 8350

Keskkonnaamet:

Maaholduse spetsialist

Jan Ruukel tel.:5340 8012

Looduskasutuse spetsialist

Henno Peegel tel.: 516 1479

Keskkonnahariduse spetsialist

Tiia Trolla tel.: 525 1552

Kultuuripärandi spetsialist

Liina Laanemets tel.: 5698

7103

Metsanduse juhtivspetsialist

Tiina Jüris tel.:510 9316

Jahinduse spetsialist

Margo Tannik tel.: 516 0148

Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK):

RMK loodusvaht

Mati Urbanik tel.:529 0388

RMK teabespetsialist

Kaidi Jõesalu tel.:5304 3504

KESKKONNAINVESTEERINGUTE KESKUS

Infoleht "Tarupettäi" on välja antud Sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus toetusel.

Lehe väljaandmist on toetanud:

Antsla Vallavalistus

Karula Vallavalitsus

MTÜ Karula Hoiu Ühing